

Resursu apraksts un piekļuve

(Resource Descriptions and Access (RDA))

0

IEVADS

0.0. Mērķis un darbības lauks

RDA paredz vadlīniju un norādījumu kopumu datu ievadīšanai, lai veicinātu resursu atrašanu.

Dati, kas resursu aprakstīšanā veidoti saskaņā ar *RDA*, lietotājam palīdz veikt šādus uzdevumus¹:

atrast – atrast resursus, kas atbilst lietotāja definētajiem meklēšanas kritērijiem,
identificēt – gūt apstiprinājumu, ka atrastais resurss atbilst meklētajam vai atšķirt nepieciešamo resursu starp diviem vai vairākiem resursiem ar līdzīgām pazīmēm,
atlasīt – atlasīt resursu, kas atbilst lietotāja vajadzībām,
iegūt – iegūt vai piekļūt aprakstītajam resursam.

Dati, kas ar resursu saistītās entītes (aģents, koncepts u.c.) aprakstīšanā veidoti saskaņā ar *RDA*, lietotājam palīdz veikt šādus uzdevumus:²

atrast – atrast informāciju par entīti un resursiem, kas saistīti ar entīti,
identificēt – gūt apstiprinājumu, ka aprakstītā entīte atbilst meklētajai entītei vai lai atšķirtu to starp divām vai vairākām entītēm ar vienādiem nosaukumiem, u. tml.,
noskaidrot – noskaidrot attiecības starp divām vai vairāk entītēm, vai noskaidrot attiecības starp aprakstīto entīti un vārdu/nosaukumu, ar kuru tā ir zināma,
saprast – saprast, kāpēc konkrētais vārds/nosaukums, vai vārda/ nosaukuma forma ir izvēlēta kā entītes prioritārais vārds/nosaukums.

RDA paredz visaptverošu vadlīniju un norādījumu kopumu, kas aptver visus satura un vides veidus.

0.1. Pamatpazīmes

RDA noteikumi sniedz elastīgu un paplašināmu ietvaru digitāli radītu un analogu resursu aprakstam.

RDA ir veidots, lai spētu izmantot jaunās datubāzu tehnoloģijas, kas sniedz priekšrocības datu tveršanai, glabāšanai, izguvei un atrādīšanai. *RDA* ir savietojams arī ar esošajām vecākajām tehnoloģijām, kuras joprojām tiek izmantotas resursu izguves lietojumprogrammās.³

¹ Balstīts uz lietotāju uzdevumiem, kādi definēti IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records, Functional Requirements for Bibliographic Records: Final Report (München: K.G. Saur, 1998), 82. Pieejams tiešsaistē: <http://archive.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf>

² Balstīts uz lietotāju uzdevumiem, kādi definēti IFLA Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records (FRANAR), Functional Requirements for Authority Data: A Conceptual Model, edited by Glenn E. Patton (München: K.G. Saur, 2009).

³ Ieskatam, kā *RDA* dati var tikt glabāti relāciju vai objektorientētā datubāzu struktūrā vai novecojušās datubāzu struktūrās, kuras joprojām lieto daudzas bibliotēku lietojumprogrammas, sk. *RDA Database Implementation Scenarios*, <http://www.rda-jsc.org/docs/5editor2rev.pdf>

RDA ir skaidri nošķirtas vadlīnijas un norādījumi datu ierakstīšanai un datu atrādīšanai. Šī nošķiršana ieviesta ar mērķi optimizēt pēc *RDA* vadlīnijām veidotu datu glabāšanas un atrādīšanas elastību. No 1. līdz 37. nodaļai ir sniegtas vadlīnijas un norādījumi datu ierakstīšanai; D un E pielikumos – datu atrādīšanai.

0.2. *RDA* pamatā esošie konceptuālie modeļi

0.2.1. Vispārīgi

RDA izstrādes pamatelements, ir tā saskaņošana ar Starptautiskās Bibliotēku asociāciju un institūciju federācijas (*International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA)*) izstrādātajiem bibliogrāfisko un autoritatīvo datu konceptuāliem modeļiem:

Funkcionālās prasības bibliogrāfiskajiem ierakstiem (*Functional Requirements for Bibliographic Records (FRBR)*)⁴,

Funkcionālās prasības autoritatīviem datiem (*Functional Requirements for Authority Data (FRAD)*)⁵.

Funkcionālās prasības priekšmetu autoritatīvajiem datiem (*Functional Requirements for Subject Authority Data (FRSAD)*)⁶.

FRBR, *FRAD* un *FRSAD* modeļi definē *RDA* modelim nepieciešamo pamatietvaru, kas nodrošinātu:

- a) plašu saturu un vides veidu aptvērumu,
- b) nepieciešamo elastīgumu un paplašināmību, lai piemērotos jaunradušos resursu raksturlielumiem,
- c) nepieciešamo pielāgojamību izveidotajiem datiem, lai tie funkcionētu dažādās tehnoloģiskās vidēs,
- d) visu priekšmetu veidu aptvērumu.

0.2.2. Savietojamība ar *FRBR*

Resursa apraksta *RDA* datu elementi pamatā atspoguļo atribūtus un attiecības, kas saistītas ar *FRBR* definētajām entītēm: darbs, izteiksme, manifestācija un vienība.⁷ *RDA* šīs entītes ir definētas šādi:

darbs ▼: noteikta intelektuāla vai mākslinieciska jaunrade (t. i., intelektuāls vai māksliniecisks saturs),

izteiksme ▼: darba intelektuāls vai māksliniecisks realizācijas veids – burtciparu, mūzikas vai horeogrāfijas pierakstā, skaņu, attēlu, objektu, kustību, u.tml., vai jebkurā citā šo veidu kombinācijā,

manifestācija ▼: darba izteiksmes fizisks iemiesojums,

vienība ▼: manifestācijas viens atsevišķs eksemplārs vai gadījums.

⁴ IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records, *Functional Requirements for Bibliographic Records: Final Report* (München: K.G. Saur, 1998). Pieejams tiešsaistē: <http://archive.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf>

⁵ IFLA Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records (FRANAR), *Functional Requirements for Authority Data: A Conceptual Model*, edited by Glenn E. Patton (München: K.G. Saur, 2009).

⁶ *Functional Requirements for Subject Authority Data (FRSAD): A Conceptual Model*, edited by Marcia Lei Zeng, Maja Žumer and Athena Salaba (Berlin/München: De Gruyter Saur, 2011).

⁷ Sk. *FRBR* atribūtus, kas ir definēti apakšnodaļās 4.2–4.5 un *FRBR* attiecības, kas ir definētas 5.2–5.3. apakšnodaļās. Detalizētāku atbilstību starp *RDA* elementiem un *FRBR* atribūtiem un attiecībām, sk. *RDA to FRBR Mapping*, <http://www.rda-jsc.org/docs/5rda-rdafrbrmappingrev2.pdf>.

Turpmākajās versijās *RDA* darbības lauks var tikt paplašināts, lai atbalstītu resursu izguvi, ietverot šobrīd *FRBR* modelī nedefinētus papildu atribūtus un attiecības, kas saistītas ar šīm četrām entītēm.

Atribūti un attiecības, kas pašlaik ir ārpus darbības lauka. Pašlaik ārpus darbības lauka ir šo četru entīšu atribūti un attiecības, kuru galvenā funkcija ir palīdzēt veikt resursu menedžmenta uzdevumus (piem., komplektēšana, saglabāšana krātuvēs).

0.2.3. Savietojamība ar *FRAD*

Ar resursu saistīto entīšu apraksta *RDA* datu elementi pamatā atspoguļo atribūtus un attiecības, kas saistītas ar *FRAD* definētajām entītēm: persona, dzimta, institūcija un vieta⁸. *RDA* šīs entītes ir definētas šādi:

persona ▼: indivīds vai indivīda atsevišķi vai sadarbojoties ar citiem indivīdiem izveidota identitāte

dzimta/ģimene ▼: divas vai vairākas personas, kuru radniecību nosaka piedzimšana, laulības, adopcija, civila savienība vai līdzīgs juridisks statuss, vai kā citādi var sevi prezentēt kā dzimtu/ģimeni.

institūcija ▼: organizācija vai personu un/vai organizāciju grupa, kas identificētas ar konkrētu nosaukumu un kas darbojas vai var darboties kā vienība.

vieta ▼: ar nosaukumu identificēta vieta.

RDA ietver arī entītes *Darbs* papildus atribūtus, kas ir definēti *FRAD*, bet nav *FRBR*.

Atribūti, kas saistīti ar *FRAD* entītēm: vārds/nosaukums, identifikators, kontrolētais piekļuves punkts un noteikumi, *RDA* tiek ietverti selektīvi.

Turpmākajās versijās *RDA* darbības lauks var tikt paplašināts, lai atbalstītu resursu izguvi, ietverot šobrīd *FRAD* modelī nedefinētus papildu atribūtus un attiecības, kas saistīti ar entītēm: persona, dzimta/ģimene, institūcija, vieta, darbs, izteiksme, vārds/nosaukums, identifikators, kontrolētais piekļuves punkts, noteikumi.

Atribūti un attiecības, kas pašlaik ir ārpus darbības lauka. Pašlaik ārpus darbības lauka ir šādi atribūti un attiecības:

- *FRAD* definēto entīšu – jēdziens, objekts un notikums atribūti un attiecības,
- *FRAD* definētās attiecības starp kontrolētiem piekļuves punktiem
- atribūti un attiecības, kuru galvenā funkcija ir palīdzēt veikt tiesību menedžmenta uzdevumus (attiecas uz entītēm – persona, dzimta/ģimene, institūcija, darbs un izteiksme).

0.2.4. Savietojamība ar *FRSAD*

RDA priekšmetu attiecību elements pamatā atspoguļo *FRSAD* definētās attiecības entītei *Darbs*.⁹

⁸ Sk. *FRAD* atribūtus, kas ir definēti apakšnodaļās 4.1–4.7 un *FRAD* attiecības, kas ir definētas 5.3–5.4 apakšnodaļās. Detalizētāku atbilstību starp *RDA* elementiem un *FRAD* atribūtiem un attiecībām, sk. *RDA to FRAD Mapping*, <http://www.rda-jsc.org/docs/5rda-rdafradmappingrev.pdf>

⁹ Sk. *FRSAD* attiecības, kas ir definētas 5.1 apakšnodaļā.

0.3. Saistība ar citiem resursu aprakstīšanas un piekļuves standartiem

0.3.1. Vispārīgi

RDA noteikumi ir veidoti, pamatojoties uz Angļu-amerikāņu katalogizācijas noteikumiem (*AACR*) un katalogizācijas tradīcijām.¹⁰¹¹¹²¹³

No *AACR* atvasinātie norādījumi tika pārstrādāti, lai izveidotu standartu, kas būtu vieglāk izmantojams, pielāgojams un rentablāks savā pielietojumā. *RDA* attīstības virzītājs bija nepieciešamība integrēt pēc *RDA* izveidotos datus eksistējošās datubāzēs, kuras ir attīstījušās, lietojot *AACR* un ar to saistītos standartus. Pamatstandarti, kas izmantoti *RDA* izstrādē, ir Starptautiskais standartizētais bibliogrāfiskais apraksts (*International Standard Bibliographic Description (ISBD)*)¹⁴, MARC 21 Bibliogrāfisko datu formāts (*MARC 21 Format for Bibliographic Data*)¹⁵ un MARC 21 Autoritatīvo datu formāts (*MARC 21 Format for Authority Data*).¹⁶

Izstrādājot *RDA*, tika ņemti vērā arī metadatu standarti, ko izmanto citas datu veidošanas kopienas (arhīvi, muzeji, izdevēji, semantiskais tīmeklis, u.tml.). Mērķis bija sasniegt efektīvu sadarbības līmeni starp šiem standartiem un *RDA*.

0.3.2. Saskaņojums ar *RDA/ONIX* ietvaru

RDA atbilst *RDA/ONIX* ietvaram resursu apzīmēšanai (*RDA/ONIX Framework for Resource Categorization*).¹⁷

Manifestācijas entītes nesēja un vides veidu un izteiksmes entītes satura veidu *RDA* datu elementi *RDA* vārdnīcas kodēšanas shēmās ir saskaņoti ar *RDA/ONIX* ietvarā definētajām pamata nesēju un satura kategorijām.

0.3.3. Savietojamība ar *ISBD*

RDA elementu kopums ir savietojams ar *ISBD*. Kartēšanai no *RDA* elementu kopas uz *ISBD* skatīt D pielikumu (D.1.1.).

0.3.4. Savietojamība ar MARC21

RDA elementu kopums ir savietojams ar MARC21. Kartēšanai no *RDA* elementu kopas uz MARC21 skatīt D pielikumu (D.2.) un E pielikumu (E.2.).

0.3.5. Savietojamība ar *Dublin Core*

RDA elementu kopums ir savietojams ar *Dublin Core*.¹⁸

¹⁰ Charles A. Cutter, *Rules for a Dictionary Catalog*, 4th ed., pārstrādāts (Washington, D.C.: Government Printing Office, 1904).

¹¹ International Conference on Cataloguing Principles, Report (London: International Federation of Library Associations, 1963), 91–96

¹² Seymour Lubetzky, *Principles of Cataloging: Final Report: Phase I: Descriptive Cataloging* (Los Angeles, Calif.: University of California, Institute of Library Research, 1969).

¹³ Antonio Panizzi, "Rules for the Compilation of the Catalogue," in *The Catalogue of Printed Books in the British Museum*, vol. 1 (London, 1841), [v]–ix.

¹⁴ *ISBD: International Standard Bibliographic Description*, consolidated ed. (Berlin: De Gruyter Saur, 2011)

¹⁵ *MARC 21 Format for Bibliographic Data*, 1999 ed. (Washington: Library of Congress, 1999–)

¹⁶ *MARC 21 Format for Authority Data*, 1999 ed. (Washington: Library of Congress, 1999–).

¹⁷ *RDA/ONIX Framework for Resource Categorization*, version 1.0 (Released August 1, 2006), <http://www.rda-jsc.org/docs/5chair10.pdf>.

¹⁸ *Dublin Core Metadata Element Set*, version 1.1 ([Dublin, Ohio]: Dublin Core Metadata Initiative, 2006), <http://dublincore.org/documents/dces/>.

0.4. Resursu apraksta un piekļuves mērķi un principi

0.4.1. Vispārīgi

RDA vadlīnijas un norādījumi veidoti saskaņā ar mērķiem un principiem, kas aprakstītas sadaļās 0.4.2. – 0.4.3.

IFLA Ziņojums par Starptautiskajiem katalogizācijas principiem (*Statement of International Cataloguing Principles*)¹⁹ informē, ka katalogizācijas principi pielietoti visā RDA.

Lai gan ziņojums par mērķiem un principiem kalpo, lai nodrošinātu vispārīgas vadlīnijas RDA attīstībai, dažkārt tomēr ir nepieciešami kompromisi starp vienu vai otru principu.

0.4.2. Mērķi

0.4.2.1. Atbilstība lietotāja vajadzībām

Datiem jānodrošina lietotājiem:

atrast resursus, kas atbilst lietotāja noteiktajiem meklēšanas kritērijiem,
atrast visus resursus, kas iemieso konkrēto darbu vai darba konkrēto izteiksmi,
atrast visus resursus, kas saistīti ar konkrēto aģentu,
atrast visus resursus par konkrēto tēmu/priekšmetu,
atrast darbus, izteiksmes, manifestācijas un vienības, kas saistītas ar tiem, kas izgūti atbilstoši lietotāja meklējumam,
atrast aģentus, kas atbilst lietotāja noteiktajiem meklēšanas kritērijiem,
atrast aģentus, kas saistīti ar tiem aģentiem, kas izgūti, atbilstoši lietotāja meklējumam,
identificēt aprakstīto resursu (t.i., apstiprināt, ka aprakstītais resurss atbilst meklētajam resursam vai saskatīt atšķirību starp diviem vai vairākiem resursiem ar tādu pašu vai līdzīgu raksturojumu),
identificēt aģentu, kurš atspoguļots datos (t.i., apstiprināt, ka aprakstītā entīte atbilst meklētajai entītei vai saskatīt atšķirību starp divām vai vairākām entītēm ar tādu pašu vai līdzīgu vārdu/nosaukumu, u.tml.),
izvēlieties resursu, kas atbilst lietotāja pieprasījumam, ņemot vērā nesēja fizisko raksturojumu un informācijas glabāšanas formatējumu un kodējumu tajā,
izvēlieties resursu, kas atbilst lietotāja pieprasījumam, ņemot vērā neatkarīgi no darba vai izteiksmes satura raksturojumu (piem., formu, mērķauditoriju, valodu),
iegūt resursu (t.i., iegūt resursu pērkot, aizņemoties, u.tml., vai elektroniski piekļūstot resursam, izmantojot tiešsaisti),
saprast attiecības starp divām vai vairākām entītēm,
saprast attiecības starp aprakstīto entīti un vārdu/nosaukumu, ar kuru šī entīte ir zināma (piem., vārda/nosaukuma citas valodas forma),
saprast, kāpēc konkrētais vārds vai nosaukums ir izvēlēts kā entītes prioritārais vārds vai nosaukums.

0.4.2.2. Izmaksu efektivitāte

Datiem jāatbilst funkcionālām prasībām, kas nodrošina lietotāju uzdevumu izpildes izmaksu rentabilitāti.

¹⁹ Statement of International Cataloguing Principles (2009), http://www.ifla.org/files/cataloguing/icp/icp_2009-en.pdf.

0.4.2.3. Elastīgums

Datiem ir jāfunkcionē neatkarīgi no formāta, vides vai sistēmas, kurā tie tiek glabāti vai izgūti. Tiem jābūt pieejamiem izmantošanai dažādās vidēs.

0.4.2.4. Nepārtrauktība

Datiem jābūt integrējamiem esošajās datu bāzēs (īpaši attiecas uz tiem, kas veidoti izmantojot AACR un saistītos standartus).

0.4.3. Principi**0.4.3.1. Diferenciācija**

Datiem, kas apraksta resursu, ir jāatšķir šis resurss no citiem resursiem.

Datiem, kas apraksta ar resursu saistītu entīti, ir jāatšķir šī entīte no citām entītēm, kā arī no citām identitātēm, ko lieto tā pati entīte.

0.4.3.2. Pietiekamība

Datiem, kas apraksta resursu, jābūt pietiekamiem, lai atbilstu lietotāja vajadzībām, ņemot vērā atbilstošā resursa izvēli.

0.4.3.3. Attiecības

Datiem, kas apraksta resursu, jāparāda būtiskas attiecības starp aprakstīto resursu un citiem resursiem.

Datiem, kas apraksta ar resursu saistītu entīti, ir jāatspoguļo visas nozīmīgākās bibliogrāfiskās attiecības starp šo entīti un citām šāda veida entītēm.

0.4.3.4. Reprēzentācija

Datiem, kas apraksta resursu, ir jāatspoguļo resursa reprēzentācija par sevi.

Vārdam/nosaukumam vai tā formai, kas izvēlēta kā aģenta prioritārais vārds/ nosaukums ir jābūt:

- a) vārdam/nosaukumam vai tā formai, kas visbiežāk sastopama resursos, kas saistīti ar šo aģentu,
vai
- b) vispārpieņemtam vārdam/nosaukumam vai tā formai valodā un rakstībā, kurai priekšroku dod aģentūra, kas veido datus.

Citi vārdi/nosaukumi un to citas formas jāieraksta kā atšķirīgie vārdi/nosaukumi:

- vārdi/nosaukumi, kas atrodami resursos, kas saistīti ar aģentu,
- vārdi/nosaukumi, kas atrodami uzzīņu avotos,
- vārdi/nosaukumi, ko lietotājs varētu izmantot, veicot meklēšanu.

Nosaukumam vai tā formai, kas izvēlēta kā darba prioritārais nosaukums jābūt:

- a) nosaukumam, kas visbiežāk sastopams resursos, kas iemieso darbu tā oriģinālvalodā,
vai
- b) nosaukumam kāds tas ir atrasts uzzīņu avotos,
vai
- c) nosaukumam kāds tas visbiežāk sastopams resursos, kas iemieso darbu.

Citi nosaukumi un citas nosaukumu formas jāieraksta kā atšķirīgie nosaukumi:

- nosaukumi, kas atrodami resursos, kas iemieso darbu,
- nosaukumi, kas atrodami uzziņu avotos,
- nosaukumi, ko lietotājs varētu izmantot, veicot meklēšanu.

0.4.3.5. Precizitāte

Datiem, kas apraksta resursu, jānodrošina papildu informācija, lai labotu vai precizētu neskaidras, nesaprotamas vai maldinošas ziņas no informācijas avotiem, kas veido daļu no paša resursa.

0.4.3.6. Atbildības atribūti

Datiem, kas apraksta attiecības starp resursu un ar resursu saistītu aģentu, jāatspoguļo atbildības lomas neatkarīgi no to precizitātes. Atbildības lomas ir atrodamas pašā resursā vai uzziņu avotos.

0.4.3.7. Pieņemtā prakse un lietojums

Datiem, kas netiek pārrakstīti no paša resursa, ir jāatspoguļo pieņemtā valodas vai rakstības prakse, kas izvēlēta datu pierakstīšanai. Datu veidošanas aģentūra, veidojot datus, var noteikt vienu vai vairākas valodas un rakstības. Ja personas vai dzimtas vārdā ir vairāk nekā viena daļa, tad tai daļai, kas izvēlēta kā pirmais elements no prioritārā vārda, ir jāatspoguļo ar šo personu vai dzimtu/ģimeni visciešāk saistītās valsts vai valodas pieņemtā prakse.

0.4.3.8. Vienveidība

Pielikumiem par lielo sākumburtu lietošanu, saīsinājumiem, elementu secību, punktuāciju, u.tml., ir jānodrošina vienveidība resursu vai ar resursu saistīto entīšu datu atspoguļošanā.

0.5. Struktūra

RDA dokuments ir sadalīts desmit nodaļās: 1.-4. nodaļa ietver elementus, kas atbilst entīšu atribūtiem, kā tie definēti *FRBR* un *FRAD*; 5.-10. nodaļa ietver elementus, kas atbilst attiecībām, kā tās definētas *FRBR*, *FRAD* un *FRSAD*.²⁰

Katras nodaļas sākumā ir izklāstīti darbības mērķi un principi, kas ir šo nodaļu vadlīniju un instrukciju pamatā.

Tālākajās apakšnodaļās ir ietverti atribūti vai attiecības, kas atbalsta sekojošus lietotāju uzdevumus:²¹

Atribūti

1. nodaļa ietver manifestāciju un vienību atribūtus, ko parasti izmanto resursa identificēšanai (2. apakšnodaļa); lai izvēlētos resursu atbilstoši lietotāja vajadzībām, ievērojot formātu un kodējumu (3. apakšnodaļa); un lai izgūtu resursu (4. apakšnodaļa).

²⁰ *FRAD* definēto entīšu – jēdziens, objekts un notikums atribūtu aprakstam paredzēto nodaļu un apakšnodaļu izstrāde ir atkarīga no tālākas FR modeļu konsolidācijas.

²¹ Ar zvaigznīti apzīmētās nodaļas, iespējams, tiks attīstītas nākamajās RDA versijās.

2. nodaļa ietver darbu un izteiksmju atribūtus, ko parasti izmanto darbu vai izteiksmju identificēšanai (6. apakšnodaļa); lai izvēlētos darbu vai izteiksmi atbilstoši lietotāja vajadzībām attiecībā uz saturu (7. apakšnodaļa).

3. nodaļa ietver personu (9. apakšnodaļa), dzimtu/ģimeņu (10. apakšnodaļa) un institūciju (11. apakšnodaļa) atribūtus, ko parasti izmanto šo entīšu identificēšanai.

4. nodaļa ietver jēdzienu (13*. apakšnodaļa²¹), objektu (14*. apakšnodaļa²¹), notikumu (15*. apakšnodaļa²¹) un vietu (16. apakšnodaļa) atribūtus, ko parasti izmanto šo entīšu identificēšanai.

Attiecības

5. nodaļa ietver primārās attiecības starp darbu, izteiksmi, manifestāciju un vienību (17. apakšnodaļa).

6. nodaļa ietver attiecības, ko izmanto, lai atrastu darbus (19. apakšnodaļa), izteiksmes (20. apakšnodaļa), manifestācijas (21. apakšnodaļu) un vienības (22. apakšnodaļa), kas saistītas ar konkrētu aģentu.

7. nodaļa ietver attiecības, ko izmanto, lai atrastu darbus par konkrētu tēmu (23. apakšnodaļa).

8. nodaļa ietver attiecības, ko izmanto, lai atrastu saistītos darbus (25. apakšnodaļa), saistītās izteiksmes (26. apakšnodaļa), saistītās manifestācijas (27. apakšnodaļa) un saistītās vienības (28. apakšnodaļa).

9. nodaļa ietver attiecības, ko izmanto, lai atrastu saistītās personas (30. apakšnodaļa), saistītās dzimtas/ģimenes (31. apakšnodaļa) un saistītās institūcijas (32. apakšnodaļa).

10. nodaļa ietver attiecības, ko izmanto, lai atrastu saistītos jēdzienus (34*. apakšnodaļa²¹), objektus (35*. apakšnodaļa²¹), notikumus (36*. apakšnodaļa²¹) un vietas (37*. apakšnodaļa).

Pielikumos ir sniegtas papildu vadlīnijas un norādījumi.²²

A pielikumā sniegtas vadlīnijas lielo sākumburtu lietošanai angļu valodā un dažās citās valodās. Pielikumā ietvertas vadlīnijas, kas attiecas uz elementiem, kurus nepieciešams transkribēt, un elementiem, kurus ieraksta.

B pielikumā sniegti norādījumi par saīsinājumu lietošanu noteiktu elementu ierakstīšanai un simbolu lietošanai saīsinājumu vietā, kad tas ir pieļaujams. Pielikumā ietverti saīsinājumu saraksti angļu valodā un dažās citās valodās.

C pielikumā uzskaitīti atmetamie artikuli, piemērojot alternatīvas norādījumus darbu, vietu un aģentu vārdiem/nosaukumiem. Sākuma artikuli kārtoti valodu secībā.

D pielikumā noteikta resursu aprakstīšanai izmantoto RDA datu elementu kartēšana uz dažām saistītām resursu aprakstīšanas vai atrādīšanas metadatu shēmām (piem., *ISBD*, *MARC 21*).

E pielikumā noteikta ar resursu saistīto entīšu aprakstīšanai izmantoto RDA datu elementu kartēšana uz dažām saistītām piekļuves punktu un autoritatīvo datu aprakstīšanas vai atrādīšanas metadatu shēmām (piem., *AACR2*, *MARC 21*).

F pielikumā sniegti norādījumi, kā izvēlēties un ierakstīt personvārdus vairākās specifiskās valodās, papildinot 9. apakšnodaļā sniegtās vispārējās vadlīnijas un norādījumus.

²² Ar zvaigznīti apzīmētie pielikumi, iespējams, tiks attīstīti nākamajās RDA versijās.

G pielikumā sniegta informācija par muižniecības/aristokrātijas tituliem, dienesta pakāpēm vai rangiem, u.tml., ko izmanto specifiskās jurisdikcijās.

H pielikumā sniegta informācija par datējumu ierakstīšanu kristiešu kalendārā.

I pielikumā uzskaitīti termini, ko izmanto kā apzīmētājus, lai noteiktu attiecību veidu starp resursu un aģentu, kas saistīts ar šo resursu. Attiecību apzīmētāji definē attiecības konkrētāk nekā pats attiecību elements. Pielikums sniedz terminu definīcijas, ko izmanto kā attiecību apzīmētājus un sniedz norādījumus to izmantošanai.

J pielikumā uzskaitīti termini, ko izmanto kā apzīmētājus, lai noteiktu attiecību veidu starp darbiem, izteiksmēm, manifestācijām un vienībām. Attiecību apzīmētājs definē attiecības konkrētāk nekā pats attiecību elements. Pielikums sniedz terminu definīcijas, ko izmanto kā attiecību apzīmētājus un sniedz norādījumus to izmantošanai.

K pielikumā uzskaitīti termini, ko izmanto kā apzīmētājus, lai noteiktu attiecību veidu starp aģentiem. Attiecību apzīmētājs definē attiecības konkrētāk nekā pats attiecību elements. Pielikums sniedz terminu definīcijas, ko izmanto kā attiecību apzīmētājus un sniedz norādījumus to izmantošanai.

L* pielikumā uzskaitīti termini, ko izmanto kā apzīmētājus, lai noteiktu attiecību veidu starp jēdzieniem, objektiem, notikumiem un vietām. Attiecību apzīmētājs definē attiecības konkrētāk nekā pats attiecību elements. Pielikums sniedz terminu definīcijas, ko izmanto kā attiecību apzīmētājus un sniedz norādījumus to izmantošanai.

M pielikumā uzskaitīti termini, ko izmanto kā apzīmētājus, lai noteiktu attiecības starp darbu un tā priekšmetu. Attiecību apzīmētājs definē attiecības konkrētāk nekā pats attiecību elements. Pielikums sniedz terminu definīcijas, ko izmanto kā attiecību apzīmētājus un sniedz norādījumus to izmantošanai.

0.6. RDA elementi

0.6.1. Vispārīgi

RDA elementi resursu aprakstam pamatā atspoguļo atribūtus un attiecības, kas saistītas ar *FRBR* entītēm: darbs, izteiksme, manifestācija un vienība.

RDA elementi ar resursu saistīto entīšu aprakstam pamatā atspoguļo atribūtus un attiecības, kas saistītas ar *FRAD* entītēm: *persona*, *dzimta*, *institūcija* un *vieta*.

RDA elementi ar darba tematisko attiecību aprakstam pamatā atspoguļo atribūtus un attiecības, kas saistītas ar *FRSAD* entītēm: *tēma* un *nomens*.

0.6.2. Pamatelementi

Apakšnodaļu ietvaros noteiktiem elementiem ir apzīmējums – PAMATELEMENTS. Šis apzīmējums var parādīties viens pats vai kopā ar būtiskuma un atbilstības ziņām. Šie apzīmējumi norāda, ka elements, elementa apakštips vai apakšelements ir identificēti kā pamatelementi. Būtiskuma un atbilstības ziņas paskaidro, kādam gadījumu skaitam, ar kādiem nosacījumiem un kādiem resursu veidiem u.tml. elements tiek uzskatīts par pamatelementu.

RDA pamatelementi resursu aprakstam tika izvēlēti atbilstoši *FRBR* atribūtu un attiecību vērtībām, kas atbalsta šādus lietotāju uzdevumus:²³

identificēt un *izvēlēties* manifestāciju,

²³ Sk. *FRBR*, 6. nodaļa

identificēt darbus un izteiksmes, kas iemiesoti manifestācijā,
identificēt darba radītāju vai radītājus.

RDA pamatelementi ar resursiem saistīto entīšu aprakstam tika izvēlēti atbilstoši *FRAD* atribūtu un attiecību vērtībām, kas atbalsta šādus lietotāju uzdevumus:²⁴

atrast aģentu, kas saistīts ar resursu,
 identificēt aģentu.

RDA pamatelementi entīšu tematisko attiecību ierakstīšanai tika izvēlēti atbilstoši *FRSAD* atribūtu un attiecību vērtībām, kas atbalsta šādus lietotāju uzdevumus:²⁵

atrast vienu vai vairākus priekšmetus un/vai to apzīmējumus, kas saistīti ar darbu,
identificēt priekšmetu un/vai tā apzīmējumu,
izpētīt attiecības starp priekšmetiem un/vai to apzīmējumiem.

RDA pamatelementi uzskaitīti apakšnodaļās **0.6.5. - 0.6.12.**

0.6.3. Būtiskums

Obligāts ir tikai viens pamatelementa ieraksts. Pārējie gadījumi ir ierakstāmi pēc izvēles.

0.6.4. Atbilstība

Kā minimums, darba, izteiksmes, manifestācijas vai vienības aprakstā, jāietver visi pamatelementi, kas ir pieejami un attiecas uz šo resursu. Aprakstā jāietver arī papildu elementi, kas ir nepieciešami katrā konkrētā gadījumā, lai atšķirtu resursu no viena vai vairākiem citiem resursiem ar līdzīgu identifikācijas informāciju.

Ar resursu saistītās entītes aprakstā jāiekļauj visi piemērojamie un viegli noskaidrojamie pamatelementi. Aprakstā jāietver arī papildu elementi, kas ir nepieciešami katrā konkrētā gadījumā, lai atšķirtu entīti no vienas vai vairākām citām entītēm ar tādu pašu nosaukumu vai vārdu.

Citu specifisku elementu iekļaušana vai šo elementu atkārtošana ir pēc izvēles. Aģentūra, kas atbildīga par datu radīšanu var izvēlēties:

- a) izstrādāt politiku un vadlīnijas apraksta līmeņiem un autoritatīvajai kontrolei, kas izmantojama vispārīgi vai konkrētām resursu kategorijām un citām entītēm,
vai
- b) atstāt apraksta detalizācijas lēmumus datu veidotāju ziņā.

0.6.5. 1. nodaļa: Manifestācijas un vienības atribūtu ierakstīšana

Ierakstot datus, kas identificē un apraksta manifestāciju vai vienību, kā minimums jāiekļauj visi piemērojamie un viegli noskaidrojamie pamatelementi.

Nosaukums

Pamatnosaukums

Atbildības ziņas

Atbildības ziņas, kas saistītas ar pamatnosaukumu (ja ir vairāk nekā viens pamatnosaukums, tad obligāts ir tikai pirmais)

²⁴ Sk. *FRAD* 6. nodaļa

²⁵ Sk. *FRSAD* 6. nodaļa

Izdevuma ziņas

Izdevuma apzīmējums

Pārstrādāta izdevuma apzīmējums

Seriālizdevuma numerācija

Pirmā laidiena vai secīgās daļas apzīmējums ciparu un/vai burtu formā

Pirmā laidiena vai secīgās daļas hronoloģisks apzīmējums

Pēdējā laidiena vai secīgās daļas apzīmējums ciparu un/vai burtu formā

Pēdējā laidiena vai secīgās daļas hronoloģisks apzīmējums

Izgatavošanas ziņas

Izgatavošanas datējums (resursam, kas ir nepublicētā formā)

Izdošanas ziņas

Izdošanas vieta (ja ir vairāk nekā viena, tad obligāta ir tikai pirmā)

Izdevēja vārds/nosaukums (ja ir vairāk nekā viens, tad obligāts ir tikai pirmais)

Izdošanas datējums

Sērijas ziņas

Sērijas pamatnosaukums

Numerācija sērijas robežās

Apakšsērijas pamatnosaukums

Numerācija apakšsērijas robežās

Manifestācijas identifikators

Manifestācijas identifikators (ja ir vairāk nekā viens, tad priekšroku dod starptautiski zināmam identifikatoram, ja tas ir pieejams)

Nesēja veids

Nesēja veids

Apjoms

Apjoms (tikai ja resurss ir pilnīgs vai ja zināms tā kopējais apjoms)

0.6.6. 2. nodaļa: Darba un izteiksmes atribūtu ierakstīšana

Ierakstot datus, kas identificē darbu, kā minimums jāiekļauj visi piemērojamie un viegli noskaidrojamie elementi:

Darba prioritārais nosaukums

Darba identifikators

Darba prioritārais nosaukums ir pamatā darba autoritatīvajam piekļuves punktam. Veidojot šo piekļuves punktu, kombinē pieejamo aģenta autoritatīvo piekļuves punktu un darba prioritāro nosaukumu.

Ja darba prioritārais nosaukums ir tāds pats vai līdzīgs cita darba nosaukumam, vai aģenta vārdam/nosaukumam, padariet tos atšķirīgus, ierakstot tik daudz papildus identificējošos

elementus no tālāk minētā saraksta, cik nepieciešams. Ierakstiet šos elementus kā atsevišķus elementus, kā darba autoritatīvā piekļuves punkta daļu vai abējādi.

Darba forma

Darba datējums

Darba izcelsmes vieta

Darba citas atšķirīgas pazīmes

Identificējot muzikālo darbu ar nosaukumu, kas nav specifisks, ierakstiet tik daudz elementu no tālāk minētā saraksta, cik ir piemērojami. Skaņdarbiem ar sakrītošiem nosaukumiem, ierakstiet tik daudz elementu no tālāk minētā saraksta, cik nepieciešams, lai atšķirtu darbu no citiem darbiem ar tādu pašu nosaukumu. Ierakstiet šos elementus kā atsevišķus elementus, kā darba autoritatīvā piekļuves punkta daļu vai abējādi.

Izpildījuma veids

Muzikālā darba skaitliskais apzīmējums

Tonalitāte

Ierakstot datus, kas identificē izteiksmi, kā minimums jāiekļauj visi elementi no tālāk minētā saraksta, kas ir piemērojami. Ierakstiet šos elementus kā atsevišķus elementus, kā izteiksmes autoritatīvā piekļuves punkta daļu vai abējādi.

Izteiksmes identifikators

Satura veids

Izteiksmes valoda

Jāieraksta pēc iespējas vairāk papildu identifikācijas elementu no tālāk minētā saraksta, lai atšķirtu darba vienu izteiksmi no citas. Elementi jāieraksta kā atsevišķi elementi, kā daļas no piekļuves punkta, kas pārstāv izteiksmi vai abus.

Izteiksmes datējums

Izteiksmes citas atšķirīgas pazīmes

Aprakstot kartogrāfisko izteiksmi, kā minimums jāiekļauj visi elementi no tālāk minētā saraksta, kas ir piemērojami.

Kartogrāfiskā satura horizontālais mērogs

Kartogrāfiskā satura vertikālais mērogs

0.6.7. 3. nodaļa: Aģenta atribūtu ierakstīšana

Ierakstot datus, kas identificē aģentu, kā minimums jāiekļauj visi elementi no tālāk minētā saraksta, kas ir piemērojami un viegli noskaidrojami. Ierakstiet šos elementus kā atsevišķus elementus, kā aģenta autoritatīvā piekļuves punkta daļu vai abējādi.

Personas prioritārais vārds

Personas tituls (vārds vai vārdkopa, kas norāda piederību pie karaliskas dzimtas, aristokrātijas/muižniecības, garīdzniecības amata pakāpes vai uzrunas formas)

Dzimšanas datējums

Miršanas datējums

Personas citi atribūti (saistīti ar kristiešu svētajiem, ar gariem, ar personām, kas minētas Svētajos Rakstos vai apokrifos, izdomātas vai leģendāras personas). Profesija vai nodarbošanās (ja personas vārds sastāv no frāzes vai apzīmējuma, kas nerada priekšstatu par personu)

Personas identifikators

Dzimtas/ģimenes prioritārais vārds

Dzimtas/ģimenes veids

Datējums saistīts ar dzimtu/ģimeni

Dzimtas/ģimenes identifikators

Institūcijas prioritārais nosaukums

Konferences u.tml. norises vieta

Konferences u.tml. datējums

Saistītā institūcija (konferencēm, u.tml., ja institūcijas nosaukums sniedz labāku atpazīšanu kā vietas vai vietu nosaukums, vai, ja vietas vai vietu nosaukums ir nezināms, vai to nevar viegli noteikt)

Konferences u.tml. numerācija

Institūcijas citi atribūti (institūcijai, kuras nosaukums nerada priekšstatu par institūciju)

Institūcijas identifikators

Ja aģenta prioritārais vārds/nosaukums ir tāds pats vai līdzīgs cita aģenta vārdam/nosaukumam, padariet tos atšķirīgus, ierakstiet tik daudz elementu no tālāk minētā saraksta, cik ir piemērojami. Ierakstiet šos elementus kā atsevišķus elementus, kā aģenta autoritatīvā piekļuves punkta daļu vai abējādi.

Personas tituls (cits termins, kas norāda pakāpi, amatu vai goda nosaukumu)

Personvārda pilnīgāka forma

Profesija vai nodarbošanās

Personas darbības periods

Personas citi atribūti

Ar dzimtu/ģimeni saistīta vieta

Ievērojams dzimtas pārstāvis

Ar institūciju saistīta cita vieta

Nodibināšanas datējums

Pastāvēšanas beigu datējums

Institūcijas darbības periods

Saistītā institūcija

Institūcijas citi atribūti

0.6.8. 5. nodaļa: Primāro attiecību starp darbu, izteiksmi, manifestāciju un vienību ierakstīšana

Ierakstot primārās attiecības starp darbu, izteiksmi, manifestāciju un vienību, kā minimums ir jāieraksta manifestētais darbs. Ja darbam ir vairākas izteiksmes, tad jāieraksta manifestētā izteiksme.

Ja manifestācijā ir iemiesots vairāk nekā viens darbs, tad obligāti ierakstāms ir galvenais vai pirmais pēc kārtas.

Ja manifestācijā ir iemiesota vairāk nekā viena izteiksme, tad obligāti ierakstāma ir galvenā izteiksme vai pirmā pēc kārtas.

0.6.9. 6. nodaļa: Ar resursu saistīto aģentu attiecību ierakstīšana

Ierakstot attiecības starp resursu un aģentiem, kas saistīti ar šo resursu, kā minimums jāiekļauj visi elementi no tālāk minētā saraksta, kas ir piemērojami un viegli noskaidrojami.

Radītājs (ja ir vairāk nekā viens, tad obligāti uzrādāms ir tikai tas, kas ir nosaukts pirmais ar galveno atbildību resursos, kas iemieso darbu vai uzziņu avotos; ja galvenā atbildība nav norādīta, uzrādāms ir pirmais nosauktais).

Cits aģents, kas saistīts ar darbu (ja aģenta autoritatīvais piekļuves punkts tiek lietots, lai izveidotu darba autoritatīvo piekļuves punktu).

0.6.10. 7. nodaļa: Priekšmetisko attiecību ierakstīšana

Ierakstot attiecības starp darbu un tā priekšmetu, kā minimums jāiekļauj viens priekšmeta attiecību elements, kas ir piemērojams un viegli noskaidrojams.

0.6.11. 8. nodaļa: Attiecību starp darbiem, izteiksmēm, manifestācijām un vienībām ierakstīšana

Attiecību ierakstīšana starp saistītiem darbiem, izteiksmēm, manifestācijām un vienībām netiek prasīta. Primārās attiecības, skat. 0.6.8.

0.6.12. 9. nodaļa: Attiecību ierakstīšana starp personām, dzimtām un institūcijām

Attiecību ierakstīšana starp aģentiem netiek prasīta.

0.7. Piekļuves punkti

RDA sniedz norādījumus par darbu, izteiksmju un aģentu autoritatīvo un atšķirīgo piekļuves punktu veidošanu.

RDA sniedz arī norādījumus autoritatīvo piekļuves punktu lietošanai, lai ierakstītu tālāk minētos attiecību veidus:

primārās attiecības starp manifestāciju un darbu vai izteiksmi, kas iemiesota manifestācijā,

attiecības starp resursu un aģentiem, kas saistīti ar šo resursu,

attiecības starp darbu un tā priekšmetu,

attiecības starp darbiem, izteiksmēm, manifestācijām un vienībām,

attiecības starp aģentiem.

Papildus, *RDA* sniedz norādījumus nosaukumu kā piekļuves punktu lietošanai (pamatnosaukums, paralēlnosaukums, atšķirīgais nosaukums u.tml.).

RDA nenosaka kā lietot citus datu elementus kā piekļuves punktus. Aģentūras, kas lieto *RDA* datus, var noteikt, kuri papildus elementi jāindeksē, pamatojoties uz lietotāju vajadzībām un datu pārvaldības sistēmu iespējām.

0.8. Alternatīvas un izvēles

RDA ietver dažas vadlīnijas un norādījumus, kas atzīmētas kā ‘alternatīvas’ vai ‘izvēles’. Alternatīvās vadlīnijas un norādījumi sniedz alternatīvu tam, kas norādīts tieši iepriekš esošajā vadlīnijā vai norādījumā.

Izvēles norādījumi paredz:

vai nu

- a) datu neobligātu papildinājumu tiem datiem, par kuriem runāts tieši iepriekš esošajā norādījumā,

vai

- b) datu neobligātu izlaidumu tiem datiem, par kuriem runāts tieši iepriekš esošajā norādījumā.

Aģentūra, kas atbildīga par datu veidošanu, var izvēlēties:

- a) izstrādāt politiku un vadlīnijas alternatīvu un izvēļu pielietošanai,

vai

- b) atstāt lēmumu pieņemšanu par alternatīvu un izvēļu pielietošanu datu veidotāju ziņā.

0.9. Izņēmumi

RDA ietver vairākus norādījumus, kas atzīmēti kā izņēmumi.

Izņēmums ir norādījums, kam ir prioritāte pār iepriekšējo norādījumu un kas attiecas uz noteiktu resursa veidu, stāvokli, u.tml.

0.10. Piemēri

RDA piemēri paskaidro konkrētā norādījuma pielietojumu. Piemēri ilustrē tikai tos datus, par kuriem runāts konkrētajā instrukcijā. Šie dati ir pareizi tikai konkrētā norādījuma kontekstā un, iespējams, nesakrīt ar formām, kas tiek lietotas *RDA* izmantojošo aģentūru datu bāzēs.

Ja dati citā elementā ir tieši tādi paši kā elementā, kas tiek paskaidrots ar piemēru, saistītais elements tiek norādīts paskaidrojošā piezīmē. Piemēram, instrukcijā par citu nosaukuma ziņu ierakstīšanu, piemērs ilustrē citas nosaukuma ziņas un ietver paskaidrojošu piezīmi, kas atsaucas uz formu, kas lietota ierakstot pamatnosaukumu:

[Applesoft command editor](#)

Title proper: A.C.E.

Piemēri parasti neparāda sākuma vai noslēdzošo punktuāciju, kas nepieciešama *ISBD* atrādīšanai. (Vadlīnijas datu atrādīšanai atbilstoši *ISBD* specifikācijām, kā arī *ISBD* punktuācija, norādītas D pielikumā).

Tomēr, *ISBD* punktuācija tiek parādīta piemēros, kas ilustrē saistīto resursu strukturētu aprakstu. Piemēram, instrukcijā par saistītās manifestācijas attiecību ierakstīšanu, saistītā resursa strukturētais apraksts tiek parādīts ar *ISBD* punktuāciju starp elementiem:

EXAMPLE

Reproduced as: Lacey, WA : OCLC Preservation Service Center on behalf of University of Washington Libraries, 2005. — 1 microfilm reel ; 10 cm, 35 mm. — On reel with other titles

ISBD punktuācija tiek parādīta arī paskaidrojošajās piezīmēs, kas ietver divus vai vairākus datu elementus. Piemēram, instrukcijā par muzikālā darba izkārtojuma, aranžējuma, u.tml. autoritatīvā piekļuves punkta veidošanu, piezīme tiek atrādīta ar *ISBD* punktuāciju:

EXAMPLE

Berlioz, Hector, 1803–1869. *Le corsaire*; arranged

Resource described: *The corsaire* : overture for concert band / transcribed by Gunther Schuller. Transcription of a Berlioz overture composed originally for orchestra

Piemēri, kas ilustrē autoritatīvo un atšķirīgo piekļuves punktu veidošanu, izmanto *AACR2* punktuāciju (skat. E pielikumu).

EXAMPLE

Smith, John, 1832–1911

Catholic Church. Pope (1978–2005 : John Paul II)

Ja izmanto autoritatīvo piekļuves punktu vai strukturētu aprakstu, lai ierakstītu attiecības starp saistītiem darbiem, izteiksmēm, manifestācijām vai vienībām, piemēri ilustrē attiecību apzīmētāju izmantošanu. Autoritatīvais piekļuves punkts vai strukturētais apraksts sākas ar ievadfrāzi, kuru var lietot vienlaicīgi ar piešķirto attiecību apzīmētāju/kodu (skat. J un M pielikumus).

EXAMPLE

Parody of: Tolkien, J. R. R. (John Ronald Reuel), 1892–1973. *The lord of the rings*

Piemēros izmantotā transliterācija atbilst shēmām, kuras kopīgi izmanto Amerikas Bibliotēku asociācija, Kanādas bibliotēku asociācija un Kongresa bibliotēka. Shēmas pieejamas ASV Kongresa bibliotēkas tīmekļa vietnē <http://hdl.loc.gov/loc.standards/docs.roman>

Visi piemēri ilustrē elementus, kā tie būtu jāieraksta aģentūrai, kuras prioritārā valoda ir angļu valoda.

0.11. Internacionalizēšana

0.11.1. Vispārīgi

RDA noteikumi ir paredzēti lietošanai starptautiskā kontekstā.

RDA ietver šādas vadlīnijas, lai atbalstītu *RDA* izmantošanu starptautiskā kontekstā:

valoda un rakstība (sk. **0.11.2**)

cipari/skaitļi (sk. **0.11.3**)

datējumi (sk. **0.11.4**)

mērvienības (sk. **0.11.5**).

0.11.2. Valoda un rakstība

Kad elementam domātie norādījumi definē transkripciju, dati tiek transkribēti valodā un rakstībā, kādā tie parādās informācijas avotā, no kura dati tiek ņemti. Ir paredzēti izņēmumi

gadījumos, kad tos nevar ierakstīt tādā rakstībā kā izmantoti avotā, no kura tie ņemti. Tiek pieļauts ierakstīt datus transliterētā formā papildus oriģinālajai rakstībai. Citi elementi tiek ierakstīti valodā un rakstībā, kādu lieto datu veidošanas aģentūrai.

Vairāki norādījumi sniedz kontrolēto terminu sarakstu angļu valodā (piemēram, termini, ko izmanto nesēja veidam, izkārtojumam, mūzikas notācijas veidam). Tulkojot *RDA*, šos terminus var aizstāt ar formām attiecīgajās valodās un rakstībās.

Vairāki norādījumi nosaka angļu valodas terminu izmantošanu (piem., *publisher not identified*, *approximately*, *unaccompanied*). Datus veidojošās aģentūras var izvēlēties lietot citus, bet līdzīgas nozīmes terminus. *RDA* tulkojumi aizstās šos terminus ar formām attiecīgajās valodās un rakstībās.

0.11.3. Cipari/skaitļi

Kad elementam domātie norādījumi definē transkripciju, cipari/skaitļi tiek transkribēti formā, kādā tie parādās informācijas avotā, no kura dati tiek ņemti. Ir paredzēts izņēmums, kad cipari/skaitļi tiek ierakstīti formā, kādu izvēlējusies datus veidojošā aģentūra vai nu aizstājot, vai papildinot avotā norādīto oriģinālformu. Ciparus/skaitļus, kas parādās dažos citos norādītos elementos, parasti ieraksta tādā formā, kādā tie ir avotā, no kura dati tiek ņemti. Ir paredzēts izņēmums ciparu/skaitļu aizstāšanai vai papildināšanai ar ekvivalentu formu rakstībā, kuru lieto datus veidojošā aģentūra.

0.11.4. Datējumi

Kad elementam domātie norādījumi definē transkripciju, datējumi tiek transkribēti formā, kādā tie parādās informācijas avotā, no kura dati tiek ņemti. Ir paredzēts izņēmums, kad datējumi tiek ierakstīti formā, kādu izvēlējusies datus veidojošā aģentūra vai nu aizstājot, vai papildinot avotā norādīto oriģinālformu. Datējumus, kas parādās dažos citos norādītajos elementos, parasti ieraksta tādā formā, kādā tie ir avotā, no kura dati tiek ņemti. Ir paredzēts izņēmums datējumu aizstāšanai ar ekvivalentiem cipariem rakstībā, kuru lieto datus veidojošā aģentūra. Izņēmums ir paredzēts arī attiecībā uz datējumu pievienošanu pēc Gregora vai Jūlija kalendāra, ja informācijas avotā dati nav kādā no šīm formām.

Informācija par datējumu ierakstīšanu saskaņā ar kristiešu kalendāru sniegta H pielikumā.

0.11.5. Mērvienības

Kad elementam domātie norādījumi definē transkripciju, mērvienības tiek transkribētas formā, kādā tās parādās informācijas avotā, no kura dati tiek ņemti. Nesēju un ietvaru izmēri tiek ierakstīti metriskajās mērvienībās. Ir paredzēts izņēmums, kad mērvienības tiek ierakstītas saskaņā ar mērvienību sistēmu, kādu lieto datus veidojošā aģentūra.

Atskaņošanas ātrumu parasti ieraksta vai nu metriskās vienībās (piemēram, metri sekundē), vai kā apgriezienus minūtē, kadrus sekundē, u.tml. Ir paredzēts izņēmums, ierakstot atskaņošanas ātrumu analogajām lentēm (collas sekundē).

0.12. *RDA* datu kodējums

RDA noteikumi ir paredzēti, lai tos lietotu ar dažādām kodēšanas shēmām, ko parasti izmanto bibliotēku lietojumprogrammās.

Attiecībā uz dažiem elementiem *RDA* norādījumi ietver *kodēšanas shēmu vārdnīcu* ▼, kas ir paredzēta *RDA* iekšējai lietošanai (t.i., kontrolēts terminu saraksts definēts īpaši *RDA*).

Attiecībā uz šiem elementiem dati var tikt kodēti, izmantojot aizstājošu kodēšanas shēmas vārdnīcu, ja šāda kodēšanas shēma ir identificēta.

Ja *RDA* norādījumi nosaka vārda/nosaukuma vai termina ierakstīšanu elementā, dati var tikt ierakstīti, lietojot jebkuru piemērotu kodēšanas shēmas vārdnīcu (piem., valsts kods vietai no standarta *ISO 3166*), ja šāda kodēšanas shēma ir identificēta.